

Araştırma Makalesi / Research Article

Şırnak İli İdil ilçesinde Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Bazı Ampelografik Özelliklerinin Tespiti

Determination of Some Ampelographic Characteristics of Grape Varieties Grown in Idil District of Sirnak Province

Mehmet Settar Ünal^{1*}, Murat Yıldırım²

Geliş / Received: 28/07/2019

Reviz / Revised: 10/09/2019

Kabul / Accepted: 26/09/2019

Özet - 2017-18 yıllarında yapılan bu çalışmada, ilk aşamada Şırnak ili idil ilçesinde yetiştirilen 20 üzüm çeşidine ait sürgün ucu, sürgün, genç ve olgun yaprak özellikleri, kullanım amacı, salamura yaprak üretimine uygunluğu ve çeşit sinonimleri olmak üzere toplam 40 karakter belirlenmiştir. İncelemeye alınan özelliklerin değerlendirilmesinde IBPGR, OIV ve UPOV tarafından hazırlanıp 1983 yılında yayınlanan 'Descriptors for Grape' adlı yayın ile 1989 yılında yayınlanan 'Minimal Descriptor List for Grapevine Varieties' adlı yayından yararlanılmıştır. İncelenen çeşitlerde sürgün ucunun açık, sülüklerin sürgün üzerindeki dizilişinin kesikli bulunması bu çeşitlerin *V. vinifera* L. türüne ait olduklarını göstermiştir. Tüm çeşitlerde olgun yaprak diş şekli testere; olgun yaprak üst yüzü yatık tüysüz olarak bulunmuştur. Sürgün ucu, sürgün, genç ve olgun yaprağa ait diğer özellikler çeşitler arasında farklılıklar göstermiş; bunların aynı çeşitte, hatta aynı ovcada bile değişebileceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Bağcılık, Üzüm, Ampelografi, Şırnak, İdil

Abstract – In this study carried out in between 2017-2018, in the first stage, the shoot end of 20 grape Varieties grown in the idil district of Şırnak province, 40 shoot characteristics were determined, shoot characteristics, young and mature leaf characteristics, usage purpose, suitability for pickled leaf production and variety synonym. In the evaluation of the features, IBPGR, OIV and UPOV published 'Descriptors for Grape' in 1983 and 'Minimal Descriptor List for Grapevine Varieties' published in 1989. In the studied varieties, the end of the shoot was open, and the tendrils were found to be discrete on the shoot, indicating that these Varieties belong to *V. vinifera* L. species. Mature leaf tooth shape saw in all varieties; The upper surface of the mature leaf prostrate hair was in "none". Shoot tip, shoot, other characteristics of young and mature leaf showed differences between varieties; it has been found that they can vary in the same variety, even in the same vine.

Keywords: Viticulture, Grape, Ampelography, Sirnak, Idil

¹ Sorumlu yazar iletişim: munal62@hotmail.com (<https://orcid.org/0000-0001-5903-0157>)

Bahçe Bitkileri Bölümü, Ziraat Fakültesi, Şırnak Üniversitesi, İdil-ŞIRNAK

² İletişim: yildirim.murat@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0001-9982-4621>)

Kuvai Milliye Cad. Atakent Mah. No: 6/A İdil-ŞIRNAK

I. GİRİŞ

Dünyada; Vavilov tarafından belirlenen 8 gen merkezi arasında olan Ülkemizin, yürütülen arkeolojik çalışmalara ve elde edilen bulgulara göre M.Ö 3500 yılı aşan bir bağcılık kültürü olduğu tespit edilmiştir [1, 2].

*V. vinifera*ssp. sativa; *Vitis* cinsinin de içinde yer aldığı *Vitaceae* familyansa dahildir. Bu familyanın bitkilerinin yeryüzündeki yayılım alanları oldukça geniş olup, her iki yarımkürede de bulunmaktadır. *V. vinifera* 'nın kökeni olarak Karadeniz ile Hazar denizi arasında kalan alan (Trans-Kafkasya) gösterilmektedir [1].

Ülkemiz toplam üretim alanı 4.170.410 da, üretim miktarı 3.933.000 ton olup, bu üretimin % 49.5'i sofralık, % 38.7'si kurutmalık ve % 11.8'i ise şaraplık-şıralık olarak değerlendirilmekte, çalışmanın yürütüldüğü İdil yöresinde ise aynı değerler sırayla 19.067 da ve 10.449 tonu bulmakta [3], ancak elde edilen ürünün oran olarak değerlendirme şekline dair resmi bir veri ise bulunamamıştır.

Ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalı olan ilçede yetiştirilen ürünlerin başında arpa, buğday, karpuz, kavun, mercimek, nohut ve üzüm gelmektedir. İlçe, Süryanilerin yoğun olarak yaşadığı dönemlerde bağları ile ün kazanmıştır [4].

Bu çalışma ile önemli bir bağcılık potansiyeline sahip olan Şırnak ili İdil ilçesinde yetiştiriciliği yapılan üzüm çeşitlerini uluslararası normlara göre tanımlayarak bir standardizasyona ulaşmak amaçlanmıştır.

II. MATERYAL VE METOD

Bu araştırma da, materyal olarak Şırnak ili İdil ilçesinde yetiştirilen üzüm çeşitleri kullanılmıştır.

2017 yılı başlangıcında, henüz vegetasyon başlamadan önce, yetiştirilen üzüm çeşitlerinin belirlenmesi amacıyla İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ile yazışmalar yapılmış; yöre bağcılığı ve yetiştirilen üzüm çeşitleri hakkında bilgi edinilmiş; bu bilgiler ışığı altında bağ bölgelerine gidilerek yetiştiricilerle ayrıntılı bir şekilde görüşülerek alınan bilgiler kaydedilmiştir. Bu şekilde yerinde belirlenen çeşitlerin değişik veya aynı bağda olmak üzere sağlıklı ve verimli omcalanndan yeterli (10 adet) sayıda işaretlenerek etiketlenmiş, krokisi çıkarılmıştır.

Araştırmada; İdil ilçesine bağlı köylerde yetiştirildiği belirlenen Mazrone, Mısabık, Bahdo, Bakari, Şikari, Kerküş, Raşe kewnar (Gewdone), Raşe gurnik, Zeynebi, Zeyti, Hasani, Beytilhamam, Zerine, Bılbızeki, Gewre, Payizi, Tayifi (Beleki), Nasiri, Sinceri ve Goglani olmak üzere toplam 20 üzüm çeşidi 2 yıl boyunca (2017-18) ayrıntılı olarak incelenmişlerdir.

Çalışmada; yöntem birliği sağlamak ve olabilecek karışıklıkları gidermek için "Descriptors for Grape" adlı "Üzüm Tanımlayıcıları" esas alınmış [5] aynı zamanda 'Minimal Descriptor List for Grapevine Varieties' adlı bir diğer 'Üzüm Tanımlayıcıları'ndan yararlanılmıştır [6].

Yöntemde; OIV, UPOV ve IBPGR 'Üzüm Tanımlayıcıları'nın kod no'ları, bunlara karşılık gelen ampelografik özellikler (Tablo 1), bu özelliklerin açıklamaları ile skala numaraları verilmiştir. Özelliklerin verilmesinde konular benzerliklerine göre sınıflandırılmış; sınıf içerisindeki özelliklerin metod kod no'ları sayısal büyüklüklerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanmıştır.

Numunelerin alınma yerleri, alınma zamanları ve miktarları verilmiş; adı geçen metodlarda incelenmesi istenmeyen veya metoda uygun olarak incelenemeyen özellikler için ise herhangi bir kod ve skala no'su kullanılmamıştır.

Bu çalışmada; sürgün ucu antosiyanin yoğunluğu ve dağılımı, boğumlar arası sırt ve karın rengi, genç ve olgun yaprak üst yüz rengi, sürgün ucu şekli, sürgün habitusu, sülüklerin sürgün üzerindeki dizilişi, olgun yaprak profili ve dilim sayısı, sürgün ucu, sürgün, genç ve olgun yapraktaki tüy yoğunluğu bağda merccek ile; olgun yaprağın eni ve boyu, yaprak sapı boyu cetvelle bağda belirlenmiştir.

Olgun yaprakta aya şekli, ceplerin esas ve genel şekli, diş şekli; olgun yaprakta N2 ve N4 dişlerinin eni ve boyu, N2/N4 oranı, dijital kumpas ile laboratuarda yapılmıştır.

İdil yöresinde yaygın olarak yetiştiriciliği yapılan ve ayrıntılı tanımlamaları gerçekleştirilen 20 üzüm çeşidine ait kullanım şekilleri, çeşitlerin yöredeki genel kullanımı dikkate alınarak belirlenmiş; sınıf aralık değerleri verilmeyen olgun özelliklerin sınıf aralığı değerlerinin belirlenmesinde [7]'den yararlanılmıştır.

Her üç yöntemde de kod no ve sınıf aralık değerlerine yer verilmeyen özelliklerden çeşit sinonimi kullanım amacına yer verilmiştir.

Tablo 1. Üzüm çeşitlerinde incelenen özellikler, izlenen metodlar ve kod no'ları

Metod Kod No			İncelenen Özellikler	Metod Kod No			İncelenen Özellikler
OIV	IBPGR	UPOV	Sürgün Ucu Öz.	OIV	IBPGR	UPOV	Olgun Yaprak Öz. (Devam)
001	4.1.1.	3	Sürgün Ucu Şekli	067	6.1.20.	31	Aya Şekli
002	6.1.1.	4	Antosiyanin Dağılımı	068	4.1.7.	32	Dilim Sayısı
004	4.1.3.	6	Yatk Tüy Sıklığı	069	6.1.21.	33	Üstyüz Rengi
005	6.1.2.	7	Dik Tüy Sıklığı	074	6.1.26.	34	Aya Profili
Sürgün Öz.				077-1	-	-	N2 Dişi Boyu(mm)
006	6.1.3.	8	Habitus	077-2	-	-	N4 Dişi Boyu(mm)
007	6.1.4.	9	Boğumlararası Sırt Rengi	078-1	-	-	N2 Dişleri Boy/En Oranı
008	6.1.5.	10	Boğumlararası Karın Rengi	078-2	-	-	N4 Dişleri Boy/En Oranı
012	6.1.8.	14	Boğumlararası Dik Tüy Sık.	079	4.1.9.	41	Sap Cebi Genel Şekli
014	6.1.10.	-	Boğumlararası Yatk Tüy Sık.	080	6.1.30.	42	Sap Cebi Esas Şekli
016	4.1.5.	22	Sülüklerin Dizilişi	062	6.1.32.	44	Üstyan Cep Genel Şekli
Genç Yaprak Öz.				083	6.1.33	45	Üstyan Cep Esas Şekli
051	6.1.13.	24	Üstyüz Rengi	086	6.1.34.	51	Altyüz Yatk Tüy Sık.
053	6.1.15.	26	Damarlar Arası Yatk Tüy Sık.	087	6.1.35.	52	Altyüz Dik Tüy Sık.
054	6.1.16.	27	Damarlar Arası Dik Tüy Sık.	088	6.1.36.	-	Üstyüz Dik Tüy Varlığı
055	6.1.17.	26	Ana Damar Yatk Tüy Sık.	089	6.1.37.	50	Üstyüz Yatk Tüy Varlığı
056	6.1.18.	29	Ana Damar Dik Tüy Sık.	090	6.1.38.	54	Yaprak Sapı Yatk Tüy Sık.
Olgun Yaprak Öz.				091	6.1.39.	55	Yaprak Sapı Dik Tüy Sık.
076-1	-	-	Diş Şekli	092	6.1.40.	-	Yaprak Sapı Boyu(cm)
065	4.1.6.	30	Aya Büyüklüğü (cm ²)	-	-	-	Kullanım Amacı
066	6.1.19.	-	Boy(cm)	-	-	-	Sinonim

III. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmada incelenen üzüm çeşitlerinin sürgün ucunun açık, sülüklerin kesikli olması incelenen çeşitlerin *V.vinifera L.* türüne ait olduğunu göstermiştir [8, 9, 10]. Ayrıca olgun yaprakta diş şekli ve yaprak üstyüzde yatk tüyler hiçbir çeşitte tespit edilememiştir.

Sürgün uçlarındaki antosiyanin renginin çeşit tanımlamada önemli bir kriter olduğu ve bu antosiyanin renk tonunun çeşitlerde farklı olabileceği birçok bilim adamı tarafından bildirilmiştir [14-16]. Bu bağlamda incelenen çeşitlerde, sürgün ucu antosiyanin dağılımı bakımından farklılıklar görülmüştür.

Sürgün ucunda antosiyanin dağılımı bakımından; Bılbızeki, Beytilhamam, Raşe kewnar ve Mısabık çeşitleri "Tamamen"; Bakari, Raşe gurnık, Bahdo, Şikari, Sincer, Goglani, Hasani ve Tayifi (Beleki) çeşitleri "Kısmen"; Zeynebi, Zeyti, Gawre, Nasiri, Payizi, Kerküş, Mazrone ve Zerine çeşitleri ise "Yok" sınıfında yer almıştır.

Zamanla sürgün ucundaki antosiyanin dağılımı ve yoğunluğunun uçlardan itibaren azaldığı görülmüş, bu tespit [12] ve [18]'in araştırmalarıyla da desteklenmiştir. Bir araştırmada sürgün ucundaki ilk üç yaprakta antosiyanin renginin daha stabil olduğunu, dolayısıyla bu özelliğin ilk üç yaprakta araştırılması tavsiye edilmiştir [16]. Bu yüzden sürgün ucunda renk belirlenmesinin metod'da belirtilen zaman aralığında tamamlanması önem arz eder.

Genç yaprak üst yüz rengi açısından; Şikari, Gawre, Beytilhamam, Bılbızeki, Kerküş, Hasani, Tayifi, Zerine, Goglani, (Beleki), Bahdo ve Mazrone çeşitlerinin “Bronz-Benekli Yeşil”; Raşe gurnık çeşidinin “Bronz-Benekli Sarı”; Payizi, Zeyti ve Zeynebi çeşitlerinin “Bakır Sarısı”; Bakari ve Sinceri çeşitlerinin “Kırmızımsı”; Raşe kewnar, Nasiri ve Mısabık çeşitlerinin ise “Yeşil” sınıfında yer aldığı gözlenmiştir.

Sürgünde boğumlar arası karın ve sırt tarafının rengi ve olgun yaprakta yaprağın üst yüzünün rengi bakımından çeşitler değişik grupta yer almışlardır. Ancak bu durumun bakım ve çevre şartlarına bağlı olarak değişkenlikten kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu görüş, [13] ve [19]’un görüşleriyle de uyumaktadır.

Olgun yaprak üst yüz rengi Bılbızeki ve Kerküş çeşitlerinde “Açık Yeşil”, Bakari, Payizi, Şikari, Sinceri, Nasiri, Beytilhamam, Hasani, Tayifi (Beleki), Bahdo, Mazrone, Zerine, Raşe gurnık, Raşe kewnar, Gawre, Goglani, Zeyti, Zeynebi ve Mısabık çeşitlerinde ise “Yeşil” olarak tespit edilmiştir.

İncelenen çeşitlerde genç yaprakta sürgün ucunda, boğumlar arası sırt ve karın kısımları ile kışık gözlerdeki antosiyanin renklenmesi açısından herhangi bir ilişki belirlenmemiştir. Bu durum [13] ve [17]’nin sonuçlarıyla desteklenmektedir.

En güncel haliyle kullanılan ve uluslararası bir kavram bütünlüğüne yönelik olan bu yöntemle göre ise tüy tipleri “Yatık” ve “Dik” olarak iki şekilde sınıflandırılıp her biri altı yoğunluk derecesine göre belirlenmiştir. Bununla beraber IBPGR’nin tespit etmiş olduğu yöntemde; dal, sürgün ve yapraklarda incelenen tüylere ilaveten genç sürgünde yaprak ve boğumlar arası yanı sıra olgun yaprakta sap, alt ve üst yüzdeki ana damarlar ile bunların aralarının da araştırılması gerektiği kanaatine varılmıştır.

Araştırmaya konu olan çeşitlerin tümünde değişik yoğunlukta bulunmasına karşılık dik tüylerin tespit edilmemesi, bazı çalışmalarla benzerlikler göstermiştir [19]. Bundan dolayı asma da yatık tüylerin, dik tüylere göre daha önem arz ettiği düşüncesi ağırlık kazanmaktadır. Bu durum, yapılmış bazı çalışmalarla da paralellik göstermektedir [18].

Genç yaprakta damarlar arası yatık tüy bakımından; Bılbızeki, Bakari, Şikari, Sinceri, Raşe kewnar, Gawre, Beytilhamam, Nasiri ve Tayifi (Beleki) çeşitleri “Yok”, Payizi, Goglani, Kerküş, Zerine, Raşe gurnık, Hasani, Zeyti, Mısabık ve Mazrone çeşitleri “Seyrek”; Bahdo ve Zeynebi çeşitleri “Orta” sınıfına girmektedirler. Damar aralarındaki dik tüyler bakımından Bakari, Bılbızeki, Şikari, Sinceri, Gawre, Raşe kewnar, Beytilhamam, Tayifi (Beleki), Zerine, Nasiri, Raşe gurnık, Payizi, Hasani, Mısabık, Goglani, Kerküş, Mazrone, Zeynebi ve Bahdo çeşitleri “Yok”, Zeyti çeşidi ise “Seyrek” sınıfında yer almaktadır.

Ana damar üzerindeki yatık tüyler incelendiğinde; Raşe kewnar, Beytilhamam, Tayifi (Beleki), Şikari çeşitleri “Çok Seyrek”; Bakari, Nasiri, Zerine, Raşe gurnık, Bılbızeki, Sinceri, Goglani, Kerküş, Gawre, Payizi, Zeyti, Hasani ve Mazrone çeşitleri “Seyrek”; Mısabık, Zeynebi ve Bahdo çeşitleri ise “Orta” sınıfında yer almaktadırlar. Ana damar üzerindeki dik tüyler bakımından; Şikari, Gawre, Beytilhamam, Raşe kewnar, Tayifi (Beleki), Raşe gurnık, Payizi, Goglani, Zerine, Mısabık, Mazrone, Kerküş, Hasani, Zeynebi ve Bahdo çeşitleri “Yok” sınıfında yer alırken Sinceri, Nasiri, Bakari, Zeyti ve Bılbızeki çeşitleri ise “Seyrek” sınıfına girmiştir.

Olgun yaprağın alt yüzünde ana damarlar arasındaki yatık tüyler incelendiğinde; Bılbızeki, Şikari, Bakari, Nasiri, Goglani, Kerküş, Sinceri, Gawre, Zeyti, Zeynebi, Tayifi (Beleki), Bahdo ve Mısabık çeşitleri “Yok”; Hasani çeşidinin “Çok Seyrek”; Zerine, Raşe gurnık, Payizi, Beytilhamam, Raşe kewnar, ve Mazrone çeşitlerinin ise “Seyrek” sınıfında yer aldıkları belirlenmiştir.

Yaprak altı ana damarlar arası dik tüyler incelendiğinde ise; Sinceri, Mısabık, Şikari, Beytilhamam, Hasani ve Mazrone çeşitleri “Yok”; Raşe kewnar, Payizi, Nasiri, Zerine, Raşe gurnık, Goglani, Tayifi (Beleki), Zeyti, Kerküş ve Zeynebi çeşitleri “Seyrek”; Bılbızeki, Gawre, Bakari ve Bahdo çeşitlerinin ise “Çok Seyrek” sınıfında olduğu bulunmuştur.

Yaprak üst yüz anadamarlar arasında yatık tüylerin tüm çeşitlerde bulunmadığı; buna karşılık dik tüylerin Bakari, Bılbızeki, Şikari, Sinceri, Gawre, Nasiri, Goglani, Kerküş, Tayifi (Beleki), Zeyti, Zeynebi, Bahdo, Mısabık, Hasani, Raşe kewnar, Payizi, Beytilhamam ve Mazrone çeşitlerinde olmadığı, ancak Raşe gurnık çeşidinde “Seyrek”, Zerine çeşidinde ise “Çok Seyrek” olduğu tespit edilmiştir.

Yaprak alt yüz damarlar üzerinde bulunan dik tüylerin damar ayırım yerlerinde daha çok yoğunlaştığı gözlenmiş; bu ayrımı yapılan bazı çalışmalarla da desteklenmiştir [7, 13, 19]. Yukarıda yapılan gözlemler ele

alındığında “Ampelografi açısından olgun yaprağın üst yüzünün alt yüze göre daha az öneme sahip olduğu” tezini desteklemektedir [16].

Sürgün ucunda bulunan yatık tüylerle genç ve olgun yapraklardaki yatık tüyler arasında da bir ilişki olabileceği düşünülmektedir. Bununla beraber yapılan çalışmalar yatık tüylerin zaman içerisinde seyrekleştiğini göstermiştir. Bu hal, [22]’e göre de uyum sağlamaktadır.

Genç yapraklarda damarlar arasında yatık ve dik tüyler genellikle “Yok” ve “Çok Seyrek” olarak gözlemlenirken, ana damarlarda yatık ve dik tüyler farklı gruplarda yer almışlardır. Genç yaprakların ana damarlar arasındaki tüyler ile olgun yaprak alt yüz ana damarlar arasındaki tüyler de ayrı gruplarda yer almış olup, bu durum [13]’ün görüşüyle paralellik göstermektedir.

Genç sürgünlerde boğumlar arasındaki yatık ve dik tüyler genellikle görülmezken, bir kısmı “Çok Seyrek” olarak gözlenmiş, aynı şekilde [18]’e göre boğumlar arasındaki tüylere rastlamazken, [15] ve [19]’a göre bu tüylere rastlanmıştır.

Olgun yaprakların alınmasında da değişik yöntemler kullanılmıştır. [23]’a göre 8.-10. boğumlardaki veya salkımların karşısındaki yapraklar “Olgun Yaprak” olarak belirtilirken, [19]’a göre 9.-12. boğumlardaki yapraklar “Olgun Yaprak” olarak belirtilmiştir. Gerçekte bu görüşler arasında temel bir farklılık bulunmamakla beraber yöntem birliği sağlamak amacıyla [5]’in ileri sürdüğü metottan faydalanılmıştır.

Ölçüme dayalı özelliklerden bir tanesi de yaprak büyüklüğü (cm^2)’dür (Şekil 2). Bu zamana kadar üzüm çeşitlerinde yaprak alanının tespit edilmesinde Planimetre veya Alan ölçer, bilgisayar, yaprak alan katsayıları gibi farklı metodlar kullanılmıştır. Bu çalışmada yaprak alan ölçümleri, enxboy çarpımları ile tespit edilmiştir. Yapılan incelemelerde çeşitler “Küçük”, “Orta”, “Büyük” ve “Çok Büyük” sınıfında yer almışlardır. [16]’a göre yaprak büyüklüğünün çevre ve iklim şartları, terbiye sistemleri, toprak verimliliği gibi şartlarda farklı şekillerde gelişme gücü gösterebileceğinden söz etmiştir.

Dilim sayısı açısından ise sadece Bakari çeşidi “Üç Dilimli” iken geriye kalan diğer bütün çeşitler “Beş Dilimli” olarak belirlenmiştir. [21]’e göre bu durum toprak yapısı ve omcanın gelişme gücüne bağlı olmakta; [12]’e göre ise aynı çeşit veya klon için çevre şartlarından en az etkilenen ölçütlerden birinin dilim sayısı olduğu ifade edilmiştir. Yaprak ayası şekli yönünden çeşitler, “Yuvarlak” ve “Beşgen” iki değişik sınıfta yer alırken yaprak profili yönünden ağırlıklı olarak “Dalgalı”, iki çeşidin ise “Düze Yakın” olduğu tespit edilmiştir.

Olgun yaprak dış şekli yöredeki bütün çeşitlerde “Testere (Sivri)” tipi; N2 ve N4 dişlerinin uzunlukları ise genellikle “Orta” ve “Uzun” olarak tespit edilmiştir. [20]’e göre Sap cebi şekilleri “U” veya “V” şeklinde belirtilmekte iken IBPGR ise, sap cebini ve yan cepleri daha ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Araştırmaya konu olan çeşitlerde sap cepleri “V” ve “U” şeklinde belirlenmişse de bunların açıklık durumları ve üst yan ceplerin genel şekli bakımından bazı farklılıklar görülmüştür. Sap cebinin açıklık derecesi yönünden de bazı farklılıklar görülmekle beraber genellikle “Açık” grubunda bir dağılımın söz konusu olduğu görülmüştür.

Yaprak sapı uzunluğu bakımından on dokuz çeşit “Kısa”, Tayifi (Beleki) çeşidi ise “Orta” sınıfta yer almıştır. Üzüm çeşitlerinde incelenen organlara ilişkin ampelografik bulgular Tablo 2’de, resimler ise Şekil 1-20’de sunulmuştur.

Tablo2. Üzüm çeşitlerinde incelenen organlara ilişkin ampelografik bulgular

İncelenen Özellikler	<i>Sürgün Boyu 20-30 cm Olduğunda 10 Sürgünde Gözlenen Sürgün Ucu Özellikleri</i>				
SürgünUcu Öz.	Bakari	Bilbizeki	Zerine	Raşe gurnik	Raşe kewnar
S.U. Ant. Dağılımı	Kısmen	Kısmen	Yok	Kısmen	Tamamen
S.U. Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek
S.U. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
SürgünÖz.	<i>Çiçeklenme Döneminde 10 Sürgünün 1/3'lük Orta Kısmında Gözlenen Özellikler</i>				
B.A. Sırt Rengi	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı
B.A. Karın Rengi	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil
B.A. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
B.A. Yatık Tüy Sık.	Yok	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek
Habitus	Dik	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik
Genç Yaprak Öz.	<i>Çiçeklenme Öncesi 10 Sürgünde Uçtan İtibaren Alınan 6 Yaprakta Gözlenen Özellikler</i>				
Üstyüz Rengi	Brz. Bn. Kır.	Brz. Bn. Yeşil	Brz. Bn. Yeşil	Brz. Bn. Sarı	Yeşil
<i>Çiçeklenme Öncesi 10 Sürgünde Uçtan İtibaren 4. Yaprığın Alt yüzünde Gözlenen Özellikler</i>					
D.A. Yatık Tüy Sık.	Yok	Yok	Seyrek	Seyrek	Yok
D.A. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
A.D. Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Çok Seyrek
A.D. Dik Tüy Sık.	Seyrek	Seyrek	Yok	Seyrek	Yok
Olgun Yaprak Öz.	<i>Tane Tutumu-Ben Düşme Döneminde Sürgünün Orta Kısmında 10 Yaprakta İncelenen Özellikler</i>				
Aya Büyüklüğü (cm ²)	Orta (170.75±9.83)	Orta (169.08±12.95)	Büyük (273.2±19.22)	Büyük (237.3±16.81)	Çok Büyük (300.08±32.87)
Boy(cm)	Kısa (13.3±0.42)	Kısa (13.2±0.57)	Orta (16.90±0.55)	Orta (15.8±0.59)	Orta (17.25±0.98)
Aya Şekli	Yuvarlak	Beşgen	Beşgen	Beşgen	Beşgen
Dilim Sayısı	5	5	5	5	5
Üstyüz Rengi	Yeşil	Açık Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil
Aya Profili	Dalgalı	Dalgalı	Dalgalı	Dalgalı	Dalgalı
N2 Dişi Boyu(mm)	Orta (12.6 ± 0.98)	Uzun (15.1 ± 0.91)	Uzun (13.04± 0.69)	Orta (13.05 ± 0.89)	Uzun (14.70 ± 1.24)
N4 Dişi Boyu(mm)	Orta (14.1 ± 0.99)	Uzun (12.6 ± 1.22)	Uzun (13.20± 0.71)	Orta (13.00 ± 1.04)	Orta (12.30 ± 1.01)
N2 Dişleri Boy/En Or.	Orta (0.99 ± 0.04)	Orta (0.92 ± 0.06)	Uzun (1.02 ± 0.02)	Orta (0.95 ± 0.04)	Uzun (1.01 ± 0.05)
N4 Dişleri Boy/En Or.	Uzun (0.97 ± 0.05)	Uzun (1.04 ± 0.08)	Uzun (1.05 ± 0.03)	Uzun (1.03 ± 0.04)	Uzun (1.01±0.04)
Sap Cebi Genel Şekli	Açık	Açık	Fazla Açık	Geniş Açık	Geniş Açık
Sap Cebi Esas Şekli	V	U	U	U	U
Ü.Y.Cep Genel Şekli	Açık	Açık	Dilimler Az Üst Üste	Dilimler Az Üst Üste	Dilimler Az Üst Üste
Ü.Y.Cep Esas Şekli	V	V	V	V	U
A.Y.Yatık Tüy Sık.	Yok	Yok	Seyrek	Seyrek	Seyrek
A.Y.Dik Tüy Sık.	Çok Seyrek	Çok Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek
Üstyüz Dik Tüy Varlığı	Yok	Yok	Çok Seyrek	Seyrek	Yok
Yaprak Sapı Yatık Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Çok Seyrek	Yok
Yaprak Sapı Boyu(cm)	Kısa (8±0.60)	Kısa (9.05±0.58)	Kısa (10.6±0.79)	Kısa (10.30±0.49)	Kısa (10.20±0.62)
Kullanım Amacı	Sofralık	Sofralık, Kurutmalık	Sofralık	Sofralık, Şıralık	Sofralık, Şıralık, Kurutmalık
Sinonimi	-	-	-	-	-

Tablo 3. Üzüm çeşitlerinde incelenen organlara ilişkin ampelografik bulgular

İncelenen Özellikler	<i>Sürgün Boyu 20-30 cm Olduğunda 10 Sürgünde Gözlenen Sürgün Ucu Özellikleri</i>				
Sürgün Öz.	Payızı	Şikari	Sinceri	Gawre	Nasiri
S.U. Ant. Dağılımı	Yok	Kısmen	Kısmen	Yok	Yok
S.U. Yatık Tüy Sık.	Çok Seyrek	Yok	Seyrek	Seyrek	Seyrek
S.U. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
<i>Çiçeklenme Döneminde 10 Sürgünün 1/3'lük Orta Kısımında Gözlenen Özellikler</i>					
B.A. Sırt Rengi	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı
B.A. Karın Rengi	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil
B.A. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
B.A. Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek
Habitus	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik
Genç Yaprak Öz.	<i>Çiçeklenme Öncesi 10 Sürgünde Uçtan İtibaren Alınan 6 Yaprakta Gözlenen Özellikler</i>				
Üstyüz Rengi	Brz. Bn. Bakır	Brz. Bn. Yeşil	Brz. Bn. Kır.	Brz. Bn. Yeşil	Açık Yeşil
<i>Çiçeklenme Öncesi 10 Sürgünde Uçtan İtibaren 4. Yaprığın Alt yüzünde Gözlenen Özellikler</i>					
D.A. Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Yok	Yok	Yok	Yok
D.A. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
A.D. Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Çok Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek
A.D. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Seyrek	Yok	Seyrek
Olgun Yaprak Öz.	<i>Tane Tutumu-Ben Düşme Döneminde Sürgünün Orta Kısımında 10 Yaprakta İncelenen Özellikler</i>				
Aya Büyüklüğü (cm ²)	Orta (209.25±8.23)	Orta (170.98±15.01)	Orta (199.33±11.20)	Çok Büyük (316.4±23.01)	Orta (161.080±11.36)
Boy(cm)	Kısa (14.35±0.27)	Kısa (12.9±0.60)	Kısa (14.35±0.40)	Orta (17.5±0.41)	Kısa (12.95±0.54)
Aya Şekli	Beşgen	Beşgen	Beşgen	Beşgen	Beşgen
Dilim Sayısı	5	5 Adet	5 Adet	5 Adet	5 Adet
Üstyüz Rengi	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil
Aya Profili	Düze Yakın	Dalgalı	Dalgalı	Dalgalı	Dalgalı
N2 Dişi Boyu(mm)	Orta (13.90 ± 0.94)	Orta (10.5 ± 0.69)	Orta (13.20 ± 0.70)	Uzun (17.7 ± 0.97)	Orta (12.10 ± 0.94)
N4 Dişi Boyu(mm)	Orta (12.00 ± 0.73)	Orta (9.30 ± 0.86)	Uzun (13.20 ± 0.80)	Orta (14.0 ± 0.19)	Orta (10.90 ± 0.89)
N2 Dişleri Boy/En Or.	Orta (0.795± 0.07)	Uzun (1.08 ± 0.05)	Orta (0.98 ± 0.03)	Uzun (1.01± 0.07)	Uzun (1.22 ± 0.08)
N4 Dişleri Boy/En Or.	Uzun (1.07 ± 0.08)	Uzun (0.98±0.09)	Orta (0.86 ± 0.05)	Uzun (1.12±0.03)	Uzun (1.05± 0.04)
Sap Cebi Genel Şekli	Açık	Geniş Açık	Geniş Açık	Açık	Kapalı
Sap Cebi Esas Şekli	U	U	V	V	U
Ü.Y.Cep Genel Şekli	Kapalı	Kapalı	Açık	Açık	Dilimler Az Üst Üste
Ü.Y.Cep Esas Şekli	V	V	V	V	V
A.Y.Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Yok	Yok	Yok	Yok
A.Y.Dik Tüy Sık.	Seyrek	Yok	Yok	Çok Seyrek	Seyrek
Üstyüz Dik Tüy Var.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Yaprak Sapı Yatık Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Yaprak Sapı Boyu(cm)	Kısa (8.85±0.34)	Kısa (7.4±0.60)	Kısa (8.75±0.42)	Kısa (11.3±0.53)	Kısa (9.80±0.70)
Kullanım Amacı	Sofralık	Sofralık	Sofralık, Şaraplık	Sofralık	Sofralık, Kurutmalık
Sinonimi	-	-	-	-	-

Tablo4. Üzüm çeşitlerinde incelenen organlara ilişkin ampelografik bulgular

İncelenen Özellikler	<i>Sürgün Boyu 20-30 cm Olduğunda 10 Sürgünde Gözlenen Sürgün Ucu Özellikleri</i>				
Sürgün Öz.	Beytilhamam	Goglani	Kerküş	Hasani	Tayifi
S.U. Ant. Dağılımı	Tamamen	Kısmen	Yok	Kısmen	Kısmen
S.U. Yatık Tüy Sık.	Çok Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Yok
S.U. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
<i>Çiçeklenme Döneminde 10 Sürgünün 1/3'lük Orta Kısımında Gözlenen Özellikler</i>					
B.A. Sırt Rengi	Kırmızımsı	Yeşil	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı
B.A. Karın Rengi	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil
B.A. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
B.A. Yatık Tüy Sık.	Yok	Seyrek	Çok Seyrek	Seyrek	Seyrek
Habitus	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik
Genç Yaprak Öz.	<i>Çiçeklenme Öncesi 10 Sürgünde Uçtan İtibaren Alınan 6 Yaprakta Gözlenen Özellikler</i>				
Üstyüz Rengi	Brz. Bn. Yeşil	Brz. Bn. Yeşil	Brz. Bn. Yeşil	Brz. Bn. Yeşil	Brz. Bn. Yeşil
<i>Çiçeklenme Öncesi 10 Sürgünde Uçtan İtibaren 4. Yaprığın Alt yüzünde Gözlenen Özellikler</i>					
D.A. Yatık Tüy Sık.	Yok	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Yok
D.A. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
A.D. Yatık Tüy Sık.	Çok Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Çok Seyrek
A.D. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Olgun Yaprak Öz.	<i>Tane Tutumu-Ben Düşme Döneminde Sürgünün Orta Kısımında 10 Yaprakta İncelenen Özellikler</i>				
Aya Büyüklüğü (cm ²)	Orta (180.64±14.60)	Orta (170.17±19.66)	Büyük (251.08±15.67)	Küçük (117.10±9.75)	Çok Büyük(343.35±32.68)
Boy(cm)	Kısa (11.20±0.46)	Kısa (13.80±0.57)	Orta (16.85±0.50)	Kısa (9.91±0.41)	Kısa (18.65±0.97)
Aya Şekli	Beşgen	Beşgen	Beşgen	Beşgen	Beşgen
Dilim Sayısı	5 Adet	5 Adet	5 Adet	5 Adet	5 Adet
Üstyüz Rengi	Yeşil	Yeşil	Açık Yeşil	Yeşil	Yeşil
Aya Profili	Dalgalı	Dalgalı	Dalgalı	Dalgalı	Dalgalı
N2 Dişi Boyu(mm)	Uzun (15.40 ± 1.11)	Orta (9.40 ± 0.91)	Çok Uzun (20.70±1.34)	Orta (11.20±0.68)	Uzun (15.60±1.42)
N4 Dişi Boyu(mm)	Uzun (15.90 ±1.01)	Kısa (8.30 ± 0.88)	Uzun (15.30±0.72)	Orta (11.00±0.72)	Orta (12.00 ± 1.33)
N2 Dişleri Boy/En Or.	Orta (0.86 ± 0.04)	Uzun (1.13 ± 0.13)	Orta (0.87±0.04)	Orta (0.93±0.04)	Uzun (1.04 ± 0.03)
N4 Dişleri Boy/En Or.	Uzun (0.93 ± 0.05)	Çok Uzun (1.23 ± 0.14)	Uzun (1.06±0.10)	Uzun (1.04±0.07)	Çok Uzun (1.22 ± 0.22)
Sap Cebi Genel Şekli	Açık	Açık	Açık	Açık	Açık
Sap Cebi Esas Şekli	U	U	V	U	U
Ü.Y.Cep Genel Şekli	Dilimler Az Üst Üste	Dilimler Az Üst Üste	Dilimler Az Üst Üste	Dilimler Az Üst Üste	Dilimler Üst Üste
Ü.Y.Cep Esas Şekli	U	V	V	V	U
A.Y.Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Yok	Yok	Çok Seyrek	Yok
A.Y.Dik Tüy Sık.	Yok	Seyrek	Seyrek	Yok	Seyrek
Üstyüz Dik Tüy Var.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Yaprak Sapı Yatık Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Yaprak Sapı Boyu(cm)	Kısa (8.85±0.52)	Kısa (7.85±0.75)	Kısa (8.45±0.26)	Kısa (8.78±0.43)	Orta (12.70±0.70)
Kullanım Amacı	Sofralık	Sofralık, Şıralık	Şıralık, Kurutmalık	Sofralık, Kurutmalık	Sofralık
Sinonimi	-	-	-	-	-

Tablo5. Üzüm Çeşitlerinde İncelenen Organlara İlişkin Ampelografik Bulgular

İncelenen Özellikler	<i>Sürgün Boyu 20-30 cm Olduğunda 10 Sürgünde Gözlenen Sürgün Ucu Özellikleri</i>				
Sürgün Öz.	Zeyti	Zeynebi	Bahdo	Misabık	Mazrona
S.U. Ant. Dağılımı	Yok	Yok	Kısmen	Tamamen	Yok
S.U. Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek
S.U. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
<i>Çiçeklenme Döneminde 10 Sürgünün 1/3'lük Orta Kısımında Gözlenen Özellikler</i>					
B.A. Sırt Rengi	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı	Kırmızımsı
B.A. Karın Rengi	Yeşil	Yeşil	Kırmızımsı	Yeşil	Yeşil
B.A. Dik Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
B.A. Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek
Habitus	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik	Yarı Dik
Genç Yaprak Öz.	<i>Çiçeklenme Öncesi 10 Sürgünde Uçtan İtibaren Alınan 6 Yaprakta Gözlenen Özellikler</i>				
Üstyüz Rengi	Bakır Sarısı	Bakır Sarısı	Brz. Bn. Yeşil	Yeşil	Brz. Bn. Yeşil
<i>Çiçeklenme Öncesi 10 Sürgünde Uçtan İtibaren 4. Yaprığın Alt yüzünde Gözlenen Özellikler</i>					
D.A. Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek
D.A. Dik Tüy Sık.	Seyrek	Yok	Yok	Yok	Yok
A.D. Yatık Tüy Sık.	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek	Seyrek
A.D. Dik Tüy Sık.	Seyrek	Yok	Yok	Yok	Yok
Olgun Yaprak Öz.	<i>Tane Tutumu-Ben Düşme Döneminde Sürgünün Orta Kısımında 10 Yaprakta İncelenen Özellikler</i>				
Aya Büyüklüğü (cm ²)	Orta (166.10 ± 2.58)	Orta (205.250±14.39)	Orta (173.00±11.82)	Büyük (243.15±16.59)	Orta (194.23±6.67)
Boy(cm)	Kısa (13.20±0.49)	Orta (15.30±0.56)	Kısa (13.35±0.44)	Orta (16.00±0.58)	Kısa (14.25±0.23)
Aya Şekli	Yuvarlak	Beşgen	Beşgen	Beşgen	Beşgen
Dilim Sayısı	5 Adet	5 Adet	5 Adet	5 Adet	5 Adet
Üstyüz Rengi	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil	Yeşil
Aya Profili	Dalgalı	Dalgalı	Dalgalı	Düze Yakın	Dalgalı
N2 Dişi Boyu(mm)	Orta (11.1±1 .03)	Uzun (15.0 ± 1.08)	Orta (12.00 ± 0.94)	Orta (12.20 ± 1.00)	Orta (11.90 ± 0.50)
N4 Dişi Boyu(mm)	Orta (11.90 ± 1.15)	Orta (12.80 ± 0.74)	Orta (11.90 ± 0.80)	Uzun (13.80 ± 1.37)	Orta (10.40± 0.48)
N2 Dişleri Boy/En Or.	Orta (0.87 ± 0.07)	Orta (0.95 ± 0.04)	Orta (1.06 ± 0.04)	Orta (1.06 ± 0.07)	Orta (1.05 ± 0.06)
N4 Dişleri Boy/En Or.	Uzun (0.98 ± 0.11)	Uzun (1.01 ± 0.04)	Uzun (1.11 ± 0.07)	Uzun (0.95 ± 0.08)	Uzun (1.05± 0.06)
Sap Cebi Genel Şekli	Tam Açık	Geniş Açık	Geniş Açık	Geniş Açık	Açık
Sap Cebi Esas Şekli	V	U	U	U	V
Ü.Y.Cep Genel Şekli	Dilimler Üst Üste	Dilimler Az Üst Üste	Açık	Açık	Dilimler Üst Üste
Ü.Y.Cep Esas Şekli	V	V	V	V	V
A.Y.Yatık Tüy Sık.	Yok	Yok	Yok	Yok	Seyrek
A.Y.Dik Tüy Sık.	Seyrek	Seyrek	Çok Seyrek	Yok	Yok
Üstyüz Dik Tüy Var.	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Yaprak Sapı Yatık Tüy Sık.	Yok	Yok	Çok Seyrek	Yok	Yok
Yaprak Sapı Boyu(cm)	Kısa (8.85±0.65)	Kısa (11.2±0.42)	Kısa (8.90±0.55)	Kısa (8.85±0.66)	Kısa (7.60±0.40)
Kullanım Amacı	Sofralık, Kurutmalık	Sofralık, Kurutmalık	Sofralık	Sofralık	Sofralık, Şıralık
Sinonimi	-	-	Bahdoki	-	-

Öz.: Özellik S.U.: Sürgün ucu Ant.: Antosiyenin Sık.: Sıklık D.A.: Damarlararası A.D.: Anadamar Or.: Oran Ü.Y.: Üst yan A.Y.: Alt yan Sar.: Sarımsı Kah.: Kahverengi Brz.Bn.: Bronz benekli Kır.: Kırmızı Var.: Varlığı

Şekil 1. Bakari üzüm çeşidi

Şekil 2. Bilbizeki üzüm çeşidi

Şekil 3. Zerine üzüm çeşidi

Şekil 4. Raşe gurnik üzüm çeşidi

Şekil 5. Raşe kewnar üzüm çeşidi

Şekil 6. Payizi üzüm çeşidi

Şekil 7.Şikari üzüm çeşidi

Şekil 8.Sinceri üzüm çeşidi

Şekil 9.Gawre üzüm çeşidi

Şekil 10.Nasiri üzüm çeşidi

Şekil 11.Beytilhimam üzüm çeşidi

Şekil 12.Goglani üzüm çeşidi

Şekil 13. Kerküş üzüm çeşidi

Şekil 14. Hasani üzüm çeşidi

Şekil 15. Tayifi üzüm çeşidi

Şekil 16. Zeyti üzüm çeşidi

Şekil 17. Mazrone üzüm çeşidi

Şekil 18. Bahdo üzüm çeşidi

Şekil 19. Misabık üzüm çeşidi

Şekil 20. Zeynebi üzüm çeşidi

IV. SONUÇ

Üzüm çeşitlerinin gruplandırılmasında ve tanımlanmalarında kullanılan renk, şekil, tüylülük, en, boy, ağırlık gibi araştırmada büyük önem arz eden morfolojik özelliklerin ve fenolojik dönemlerin; bulunduğu çevre şartlarının, bakım işlemleri, azarının konumu ve zamana bağlı olarak önemli farklılıklar gösterebildikleri belirlenmiştir.

Tüylülük bakımından incelenen çeşitlerde; yaprak altının, yaprak üstüne göre daha önemli olduğu görüşüne varılmıştır. Tüylülüğün; daha çok sürgün ucu, genç yaprak ve olgun yaprakta önem arz ettiği; buna karşılık yaprak sapı, sürgün ve çubukta çok fazla bir öneme sahip olmadığı; renk ve şekille ilgili özelliklere göre daha az değişebilir olduğu tespit edilmiştir.

Şekil yönünden ele alındığında tanelerde oluşan değişimlerin diğer organlara ve renge nazaran daha az olduğu; renk bakımından ise çeşitlerin tanımlanmasında özellikle antosiyaninlerin varlığı ve yoğunluğunun önemli olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmaya konu olan çeşitlerin tamamının *V. vinifera* L. türüne ait çeşitler oldukları; yörede yetiştirilen çeşitlerde ortak olarak bulunan karakterlerin bu türe has çeşitlerde daha yaygın olarak bulunduğu kanaati oluşmuştur.

Çalışmada çeşitlerin tanımlanmasında kullanılan metod bazında değerlendirme yapılacak olursa; biyokimyasal yöntemler (moleküler markörler) çeşitlerin tanımlanmasında daha güvenilir metod olarak kabul edilmekle birlikte araştırmacılar biyokimyasal ve klasik yöntemlerin bir arada yapılmasının daha sağlıklı sonuçlar verebileceğini ifade etmektedirler [24].

KAYNAKLAR

- [1] Ağaoğlu, Y.S.(1999). Bilimsel ve Uygulamalı Bağcılık. AnkaraÜni. Zir. Fak., Ankara, 205s.
- [2] Çelik, S.(2011). Bağcılık (Ampeloloji). Namık KemalÜni. Zir. Fak.,Tekirdağ, 428s.
- [3] Türkiye İstatistik Kurumu. (2019). [https:// biruni. tuik. gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr](https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr) 16.5.2019
- [4] Anonim (2018). İdil İlçesi Brifing Raporu. Tarım ve Orman Bak., Tarım ve Orman İl Müd., İdil Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü.
- [5] Anonim (1983). Descriptor for Grape. IBPGR Secretariat. Rome Symposium on Grape Breeding, Geilwerlerhof.
- [6] Anonim (1989). Minimal Descriptor List For Grapevine Varieties. 5th International Symposium on Grape Breeding, Geilwerlerhof.

- [7] Uzun, H.İ. (1986). Bazı Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özellikleri, Kateşol Oksidaz İzoenzim Bantlarından Teşhisleri ve Sıcaklık Toplamları Üzerinde Araştırmalar (Doktora Tezi), Ege Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bit. Anabilim Dalı, İzmir.
- [8] Çoban, H., Küey, E. (2006). Manisa'da (Yuntdağı) Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Araştırmalar. *Ege Üniv. Ziraat Fak. Dergisi*, 43 (2): 41-52.
- [9] Yıldırım, M. (2019). Şırnak İli İdil İlçesinde Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi..(Yüksek Lisans Tezi), Şırnak Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Şırnak.
- [10] Dilli, Y., Ünal, A., Kesgin, M., Ğnan, M.S. and Söylemezoğlu, G. (2014). Comparison Of Ampelographic Characteristics Of Some İmportan tGrape Varieties Are Grown İn The Aegean Region, Rootstock and Clones. *Turkish Journal of Agricultural and Natural Sciences*, Special Issue: 2: 1546-1553.
- [11] Ünal, M.S. (2018). İdil Bölgesi Üzüm Çeşitlerinin Salamura Yaprak Yapımına Uygunluğunun Araştırılması. *Şehri Nuh Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi*, 1, 6 (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum), s.183-188.
- [12] Güler, B. (2007). Pervari (Siirt) Yöresinde Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- [13] Hızarcı, Y. (2010). Yusufeli İlçesinde Yetiştiriciliği Yapılan Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Tanımlanması Ve Çeşitler Arasındaki Genetik Farklılığın Ssr Markörlerle Tespiti. (Doktora Tezi), Atatürk Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bit. Anabilim Dalı, Erzurum.
- [14] Kılıç, M. F. (2009). Gevaş (Van) Yöresinde Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- [15] Doğan, A., Uyak, C., Saday, M. (2017). Hizan (Bitlis) Yöresinde Yetiştirilen Yerel Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Tanımlanması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, Cilt: 27, Sayı 3, s. 424-435
- [16] Morton, L.T.(1979). A Practical Ampelography (Translated and Adapted From P. Galet). Cornell University Pres, Ithaca and London. 248s.
- [17] Anonim(2001). 2.Edition Of TheOIV Descriptor List For Grape Varieties and Vitis Species. Organisation Internationale de la Vigne et du Vin, Paris.
- [18] Altın, H.(1991). Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Araştırma Bağımda Yetiştirilen Bazı Üzüm Çeşitlerinde Ampelografik Özellikler ve Fenolojik Safhaların Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bit. Anabilim Dalı, Adana.
- [19] Uyak, C., Doğan, A., Kazankaya, A. (2011). Siirt (Merkez)'de Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Iğdır Üni. Fen Bilimleri Enst. Dergisi*, 1(3): 15-26, 2011
- [20] Oraman, N.(1959). Ampelografi. Ankara Üni. Zir. Fak. Yayın No:154, Ankara, 154 s.
- [21] Demir, İ. (1987). Ankara Şartlarında Yetiştirilen Yabancı Kökenli Bazı Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Araştırmalar. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bit. Anabilim Dalı, Ankara.
- [22] Uyak, C.,(2010). Siirt Yöresinde Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma.(Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bit. Anabilim Dalı, Van.
- [23] Fidan, Y.(1985). Özel Bağcılık. A. Ü. Zir. Fak., Ankara, 400s.
- [24] Sabır, A.(2008). Bazı Üzüm Çeşit ve Anaçlarının Ampelografik ve Moleküler Karakterizasyonu.(Doktora Tezi), Çukurova Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bit. Anabilim Dalı, Adana.